

ПІДГОТОВКА УЧИТЕЛІВ ДО РОБОТИ З ВАЖКОВИХОВУВАНИМИ УЧНЯМИ У КОНТЕКСТІ ІДЕЙ К. Д. УШИНЬСЬКОГО

В статті проаналізована проблема професійної підготовки учителів до роботи з важковиховуваними учнями. Розкривається значення особистості учителя у вихованні учнів в контексті ідей К.Д. Ушинського.

Ключові слова: розвиток, освіта, учитель, важковиховувані учні, особистість.

Актуальність проблеми дослідження

Важливим напрямком діяльності сучасного вчителя є забезпечення ефективної педагогічної взаємодії. Зміни, що відбуваються сьогодні в нашому суспільстві, висунули цілий ряд проблем, однією з яких є проблема роботи з "важковиховуваними" учнями. Причини відхилень у поведінці учнів виникають як результат політичної та соціально-економічної нестабільності суспільства, посилення впливу псевдокультури, змін у змісті ціннісних орієнтацій молоді, несприятливих сімейно-побутових відносин, відсутності контролю за поведінкою і т.д. У силу цього проблема важковиховуваних продовжує залишатися однією з центральних психолого-педагогічних проблем сучасної науки і практики. В наш час не останнє місце відводиться учителям, які вміють правильно організувати педагогічний процес, можуть зосередити увагу "важковиховуваних учнях", організувати дозвілля учнів, залучити учнів до організації виховних та масових заходів, допомогти учням налагодити взаємодію з однокласниками та адміністрацією.

Перед системою загальної середньої освіти стоїть завдання навчання дітей таким чином, щоб вони могли швидко і пластично реагувати на мінливі умови, вирішувати виникаючі проблеми. Забезпечити таке навчання можна лише шляхом розвитку інтелектуально-творчих здібностей учнів, створення комфортних умов для їх навчання і виховання.

Аналіз останніх досліджень

Проблемами роботи з важковиховуваними учнями займалися: П. Блонський, М. Верцінська, С. Харченко, С. Шацький, А.Макаренко – вбачали важковиховуваність як наслідки політичної та соціально-економічної нестабільності суспільства, змін у змісті ціннісних орієнтацій молоді, несприятливих сімейно-побутових відносин, відсутності контролю за поведінкою; В. Сухомлинський, В. М'ясищев, Я. Корчак, В. Воробйов, Н. Коновалова – вивчали значення сім'ї у вихованні дітей; Ю. Азаров, Ф. Байков, Е. Васильєва, В. Гуров – визначали умови попередження виникнення важковиховуваних учнів.

Мета статті – розглянути погляди К.Д. Ушинського на проблему підготовки учителів до роботи з важковиховуваними учнями.

Виклад основного матеріалу

Важковиховуваність – це передусім педагогічна проблема, оскільки після сім'ї основним центром виховання є школа, яка через навчально-виховний процес, позакласну та позашкільну роботу здійснює свій вплив на розвиток особистості учнів. Велике значення для вирішення цих завдань має особистість вчителя, його методика спілкування з учнями. К.Д. Ушинський писав: "У вихованні все повинно базуватись на особі вихователя, тому що виховна сила виливається тільки з живого джерела людської особистості. Ніякі статuti і програми, ніякий штучний організм закладу, хоч би як хитро він був придуманий, не може замінити особистості в справі виховання". Вчитель в своїй роботі з важковиховуваними учнями повинен мати такі комунікативні здібності як, володіння мистецтвом контакту – означає встановлення правильних взаємостосунків учителя і учня, батьками, однокласниками; організаторські вміння – організації викладання, цікава та захоплююча для дітей бесіда, розповідь, факти, організація своєї поведінки, зовнішнього вигляду [2, с. 125].

Мета підготовки майбутніх учителів до роботи з важковиховуваними учнями є формування готовності у студентів встановлювати взаємозв'язок з "важковиховуваними учнями" під час навчального процесу, передавання навчального матеріалу, толерантне, гуманне відношення до учнів. Виявлення причин важковиховуваності, в сім'ї, оточені, встановлення контакту з батьками учнів. На нашу думку не останнє місце повинно посідати моральна та професійна готовність майбутніх вчителів до роботи в різних умовах, подати весь учбовий матеріал на уроці, навіть якщо діти своєю поведінкою показують небажання піддаватися впливу вчителя, вміння налагодити контакт з класом та безпосередньо з важковиховуваними дітьми.

У статті "Про користь педагогічної літератури" К. Д. Ушинський робить спробу підняти авторитет вчителя, показати його величезну суспільну роль. У ній було представлено яскравий образ народного вчителя і сформульовані основні вимоги до нього. Насамперед К.Д. Ушинський затвердив думку про те, що

вчитель – найважливіший елемент у педагогічному процесі: "... вплив особистості вихователя на молоду душу становить ту виховну силу, яку не можна замінити ні підручниками, ні моральними сентенціями, ні системою покарань і заохочень" [4, с. 320].

Ушинський наголошував, що учитель повинен бути психологом, знати психологію дитини, вивчати і добре знати свого вихованця, щохвилини перебувати у сфері психологічних явищ. Необхідною умовою успіху вчителя є його обізнаність з науковими основами педагогіки і побудова своєї діяльності на передових досягненнях педагогічної теорії [4, с. 153].

Якщо учитель хоче мати моральний вплив на дітей і їх батьків, його життя не повинно суперечити шкільним настановам. Він повинен мати звичку до простого, скромного, діяльного і чесного життя; знати життя і побут тих дітей, яких буде вчити.

Велике значення для вирішення цих завдань має особистісна сутність учителя, його методика спілкування з дітьми. К. Ушинський писав: "У вихованні все повинно базуватись на особі вихователя, тому що виховна сила виливається тільки з живого джерела людської особистості. Ніякі статuti і програми, ніякий штучний організм закладу, хоч би як хитро він був придуманий, не може замінити особистості в справі виховання".

Говорячи про особистість учителя, варто зупинитись на найістотніших якостях педагога, що забезпечують ефективне моральне виховання:

- повага й довіра до дітей;
- професійна майстерність (учитель – джерело знань, інформації);
- високий моральний авторитет;
- творчий стиль діяльності;
- організаторські здібності;
- знання специфіки роботи з дітьми й урахування їх вікових особливостей;
- широкий культурний кругозір [1, с. 56].

І, звичайно, найістотнішою характеристикою вчителя-професіонала є володіння мистецтвом контакту. Його важлива умова – чуйність і душевна відкритість, готовність зрозуміти та прийняти щось нове й незвичне, побачити іншого як себе і себе як його. Не побачивши в учневі чогось цінного та цікавого, властивого тільки йому, учитель не може його виховувати, у нього немає точки опори для простого контакту з дитиною. Учитель повинен стати другом для дитини, знати її інтереси, переживати її радощі та тривоги, забувши про те, що він учитель. І тоді дитина розкриється перед ним. Учитель повинен проїнятися симпатією до вихованця, пам'ятаючи, що перед ним не просто учень, а особистість, яка має свої, притаманні лише їй індивідуальні вікові та психологічні особливості.

Працюючи з важковиховуваними дітьми, учитель дотримується важливих принципів, які впливають із соціально-психологічних особливостей цих дітей. Це такі принципи.

- Організація дитячого колективу, який здійснював би позитивний вплив на вихованця.
- Залучення дитини до цікавої продуктивної праці.
- Опора на позитивні якості й позитивний соціальний досвід важковиховуваних дітей.
- Органічне поєднання поваги до вихованця з прийнятою системою вимог.
- Єдність і систематичність педагогічних впливів на вихованців.
- Індивідуальних підхід до вихованця.
- Гуманне ставлення до дітей з неблагополучних сімей повинно базуватись на такому педагогічному постулаті: ці діти "важкі", бо їм важко подолати ті чи інші соціальні труднощі; з іншого боку, значні відхилення важковиховуваних дітей від моральних норм поведінки – своєрідне моральне захворювання, а тому й ставлення до таких дітей має бути адекватним.
- Об'єктивне ставлення до важковиховуваних.
- Педагогічний вплив здійснюється в не афективному стані педагога.
- Випереджаюче виховання позитивних якостей у важковиховуваних дітей [3, с. 211].

У системі виховання підростаючого покоління важливе місце мають попереджувальні заходи, які б запобігли масовій появі важковиховуваних дітей. Варто акцентувати увагу на соціальних передумовах попередження появи "важких" дітей. Вони мають глобальний характер.

- Організація здорового суспільства в соціальному та психічному плані.
- Забезпечення достатньої психолого-педагогічної культури батьків. Закладаються ці основи ще у шкільному віці, виходячи із соціальної об'єктивності, що кожна молода людина має бути відповідальним батьком чи матір'ю в першу чергу, а потім фахівцем певної галузі.
- Створення соціально-педагогічних умов для реалізації й задоволення кожною особистістю своїх інтересів і потреб.

– Подолання в суспільстві рецидивів насильства, жорстокості, обмеження розповсюдження "масової культури".

– Забезпечення високого соціального статусу вчителя в суспільстві [5, с. 190].

У багатьох своїх роботах К.Д. Ушинський висловлює тверде переконання в тому, що одним з найважливіших якостей вчителя є знання, і не тільки викладається предмета, а й спеціально педагогічні. природні виховні таланти, які самі прокладають собі дорогу, зустрічаються рідко, "знання і вміння викладати і діяти викладанням розумовий і моральний розвиток дітей можуть бути повідомлені молодим людям, і не мають особливими здібностями ". Ушинський розробив питання прорізних формах і змісті спеціальної підготовки вчителя. учитель повинен мати різноманітними, ясними, точними і певними знаннями з тих наук, які він буде викладати. Для народного вчителя, писав К.Д. Ушинський, необхідно всебічне широке освіту.

Висновки

Отже, можна зробити висновок, що при всій різноманітності і багатоплановості погляди К.Д. Ушинського на учителя і його підготовку пройняті великою любов'ю до народного вчителя і його благородній праці. Ушинський високо підняв суспільне значення учителя, розробив систему його наукової та педагогічної підготовки. Ідеї К. Д. Ушинського зберігають свою творчу силу, звать до нового наукового пошуку, вони дієві в руках нинішніх педагогів. В системі педагогічної підготовки, вчителів плідно використовується прогресивне спадщина великого педагога.

Використані джерела

1. Максименко С., Максименко К., Главник О. Адаптація дитини до школи / С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. – К. : Мікрос-СВС, 2003. – 111 с.
2. Овчарова Р.В. Технологии практического психолога образования / Р.В. Овчарова. – М.: Творческий центр "Сфера", 2001. – 358 с.
3. Соціальна педагогіка: Підручник / За ред. А. Й. Капської. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 390 с.
4. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори в 2-х томах / К.Д. Ушинський. – К.: Рад. шк., 1983. – Т. 1. – 488 с.
5. Шахрай В.М. Технології соціальної роботи. Навчальний посібник / В.М. Шахрай. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 363 с.

Pinchuk M.

TRAINING TEACHERS TO WORK WITH DIFFICULT STUDENTS IN THE CONTEXT OF IDEAS K. D. USHINSKIY

The article analyzes the problem of training teachers to work with difficult students. The meaning of the individual teacher in the education of students in the context of ideas K.D. Ushinskiy.

Key words: *development, education, teacher, difficult students, personality.*

Стаття надійшла до редакції 17.06.13